

Nakon što je pokušala da zagospodari teorijom historije, »kulturna historija« će se istrošiti i na pragu XXI vijeka biti na izdisaju. Njeni napadi na društvenu historiju i hegemonistički nasrtaji historijske antropologije ka ostalim društvenim naukama izazvali su otpor kod brojnih historičara koji su u usitnjavanju gledali rasturanje jedne od najvažnijih društvenih nauka. Tražila se neka vrsta modus vivendi između društvene i kulturne historije.

Socijalni historičari priznali su određene metodološke propuste u svojim radovima, prije svega rečerivanjem s generalizacijama na polju ekonomskih i socijalno-političkih faktora, apstrahujući pojedinca i njegovu ulogu. Kulturni historičari uvidjeli su da bi tempom koji je uzeo kulturni preokret kroz nekoliko godina historija izgubila smisao, zaustavljajući se samo na mikronivou nekoga globalnoga procesa.

Sve češća upozorenja o globalizaciji i multikulturalizmu čerali su i jedne i druge na saradnju. Poznati njemački historičar Hans Ulrich Veler obrušio se na sljedbenike postmoderne kritike: »Iza postmodernih pozicija krije se, prvo, upadljivo intelektualno izvlačenje. Mnogi kulturalisti znaju i te kako da fundamentalistički kritikuju svoje prave protivnike ili samotvorene figure od kartona. Ali pravi su uzori najstrože askeze čim treba izlagati sopstvene, nadmoćne alternative i objašnjavati sopstvene saznanjoteorijske i političke pretpostavke.«

Kulturnima historičarima zamjerano je potpuno dezavuisanje politike, rata i ekonomije pa je njihova teorija postajala sve tanja usljed novih globalnih potresa – kraj Hladnoga rata, građanski rat u Jugoslaviji, građanski ratovi u Africi, rat na Bliskome Istoku i pojava tzv. Islamske države. Veler naglašava da »imamo posla s političkim eskapizmom«. A potom dodaje: »Potpuno je tipično, kako se čini, što još nema nijednog postmodernog Burdijea ili Habermasa, nijednog Rortija ili Valcera, nema, dakle, nijednog političkog intelektualca koji bi bio čelna figura postmoderne i čije bi u celom svetu priznato naučno dostignuće bilo povezano s odlučnim političkim angažmanom.« Za Deridinu dekonstrukciju kaže da je neumjerena, i da ne čudi što pristalice nije našao u Francuskoj, već u Sjevernoj Americi, đe se očekivala prevlast kulturologije nad empirizmom. Ništa bolje ne kaže ni o Fukou: »nešto malo načitanosti je, na primer, i Fukoa moglo sačuvati od njegovih ogromnih pogrešnih sudova o istorizmu i hermeneutici«. Ipak, Veler razdvaja novu kulturnu historiju od postmodernizma, priznaje joj rezultate na demontaži nacionalizma, kao prirodnoga, esencijalističkoga jedinstva; priznaje razotkrivanje zanemarenih područja značenja, slika svijeta, značenje rituala, svetkovina, retorskih tradicija.

Drugi historičar svjetskoga glasa, baštinik marksističke tradicije Erik Hobsbaum kaže da bi prevlašću ovoga talasa historiografska rekonstrukcija prošlosti izgubila saznanjnu značaj i pretvorila se u djelatnost koja odriče razlikovanje fakta i fikcije. Hobsbaum je upozorio da napuštanje empirizma »vodi pretvaranju historije u materijal za stvaranje i održavanje identitetskih i političkih mitova, a historičare svodi na ulogu proizvođača maka za heroinske zavisnike«.

Istoričar historiografije Georg Iggers smatra da je kulturni preokret štetan koliko i koristan – »radikalni oblici kulturalizma potkopali su u značajnom pogledu mogućnost historijskog istraživanja uopšte.« Ernst Brajzoh direktnije kritikuje limite nove kulturne historije: »Ipak je stvarni rezultat nove kulturne historije bio prilično amorfan napor koji je koherenciju dobio uglavnom iz nekih tema postmoderne.«

Pored teorijskih »ratova« historičari su ubijedeni da je pred čovjekom još izazova i nivoa iz prošlosti koje može rekonstruisati. Najveći doprinos kulturologije svakako je iniciranje rasprava o kulturi u XXI vijeku. »Multikulturalnost« i »multikulturalni sklad« izrazi su koji sve češće čujemo u Crnoj Gori. Iako neodređen termin, multikulturalizam se odnosi na »koegzistenciju ljudi iz različitih kultura na istom prostoru.« (Piter Berk) On pomaže zaustavljanju sukcesivnih procesa na nekom prostoru, podstiče i razvija dijalog o prihvatanju različitosti. Usko s njim povezan je i termin identitet. Vrijeme je za studije kulture u Crnoj Gori.

Boban BATRIĆEVIĆ